

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

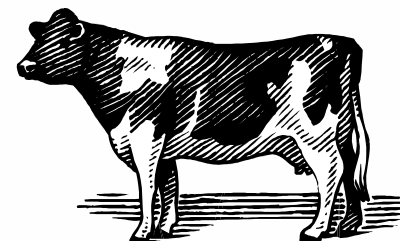
PRODUKCJA MLEKA W GOSPODARSTWACH EKOLOGICZNYCH

Marcin Żekało, IERIGŻ-PIB, Warszawa

11.07.2014 r.

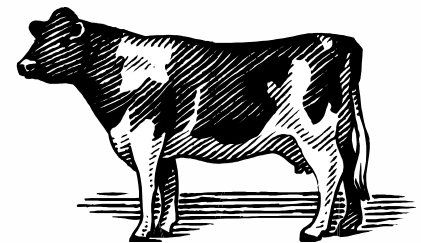
Plan prezentacji

1. Wprowadzenie.
2. Wybrane zagadnienia utrzymywania krów mlecznych w gospodarstwach ekologicznych.
3. Produkcja mleka w gospodarstwach ekologicznych w krajach UE.
4. Metodyka prowadzonych badań w systemie AGROKOSZTY.
5. Wyniki badań działalności „krowy mleczne” w gospodarstwach ekologicznych w ramach systemu AGROKOSZTY.
6. Podsumowanie.

Celem rozważań jest:

- przedstawienie poziomu produkcji mleka w gospodarstwach ekologicznych,
- ocena opłacalności produkcji mleka w gospodarstwach ekologicznych.

Wybrane zagadnienia produkcji zwierzęcej w gospodarstwach ekologicznych

Regulacje prawne:

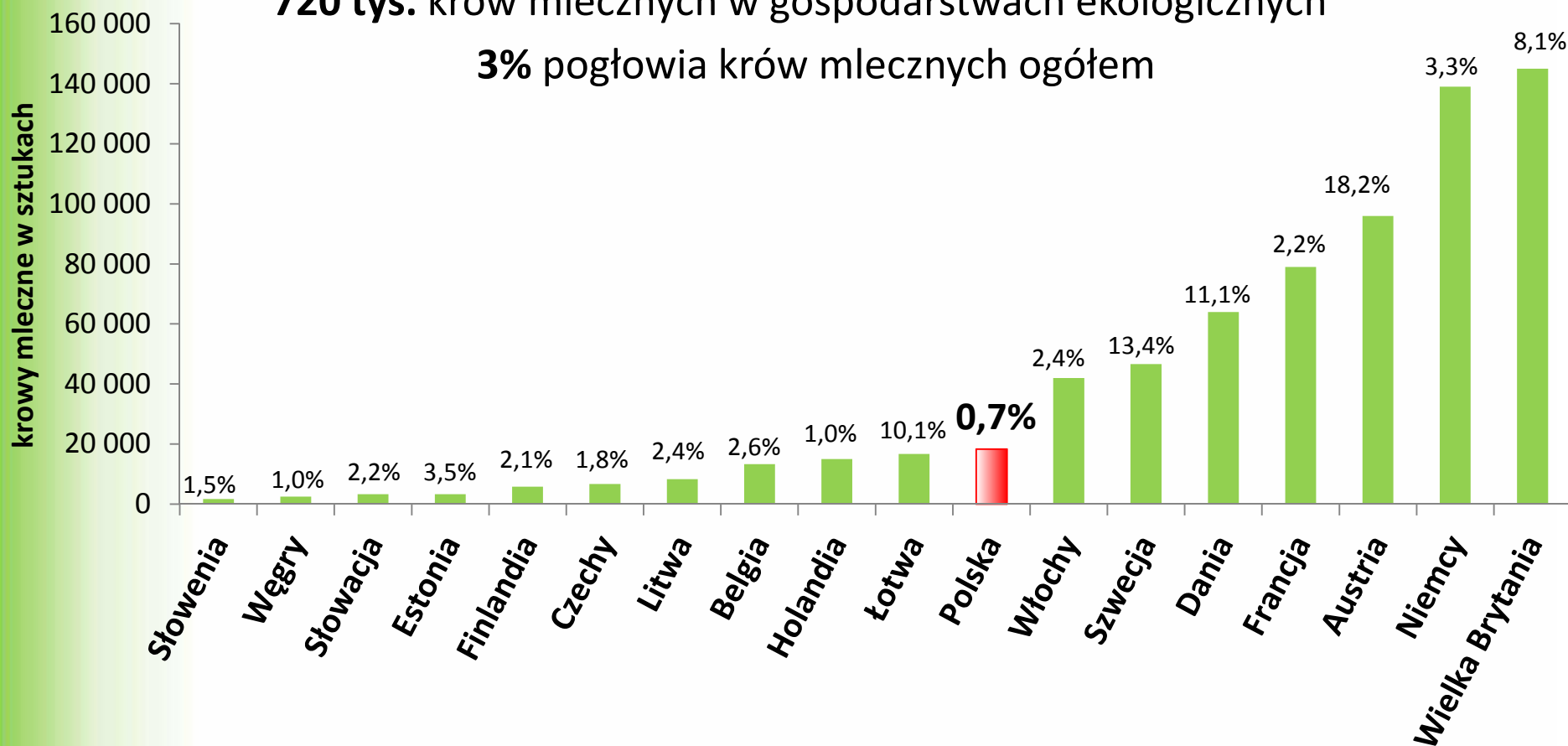
- **USTAWA z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym,**
- **Rozporządzenia Rady nr 834/2007** z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych,
- **Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008** z dnia 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli.

Wybrane zagadnienia produkcji zwierzęcej w gospodarstwach ekologicznych

- **Pasze pochodzenia ekologicznego.**
- **Zakaz stosowania koncentratów przemysłowych i mieszanek pełnoporcjowych oraz pasz wytwarzanych z udziałem GMO.**
- **Zabronione jest stosowanie stymulatorów wzrostu, syntetycznych aminokwasów i antybiotyków.**
- **Wszystkie młode ssaki powinny być karmione naturalnym mlekiem.**
- **Odpowiednie pomieszczenia inwentarskie i dostęp do wybiegów.**
- **Dobór ras zwierząt.**

Liczebność krów mlecznych w gospodarstwach ekologicznych oraz udział w pogłowie ogółem w krajach Unii Europejskiej w 2011 roku

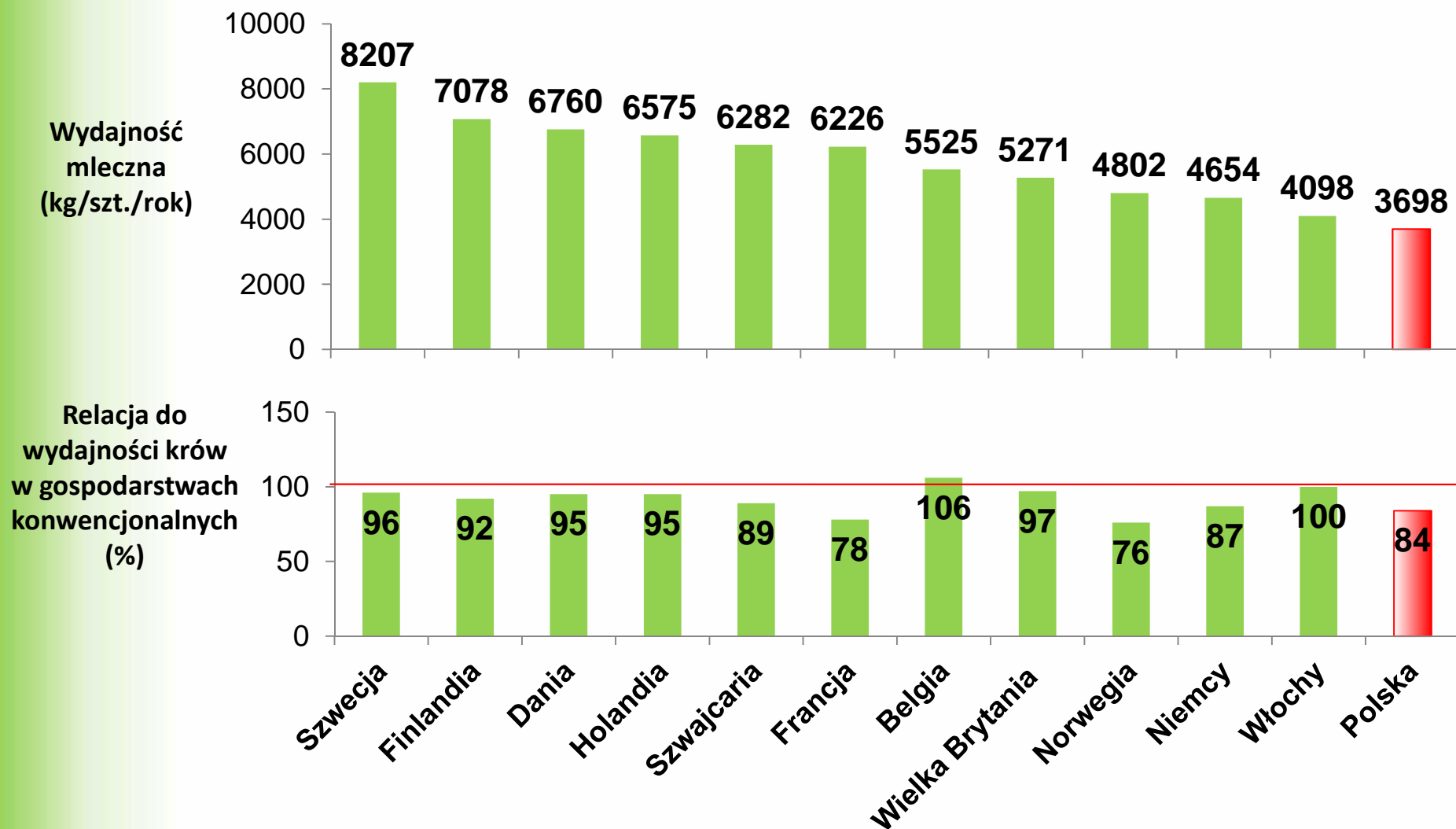
720 tys. krów mlecznych w gospodarstwach ekologicznych
3% pogłowa krów mlecznych ogółem

W Polsce 18,3 tys. krów mlecznych w gospodarstwach ekologicznych
(w 2004 roku – 7,8 tys. sztuk, w 2008 roku – 10,6 tys. sztuk)

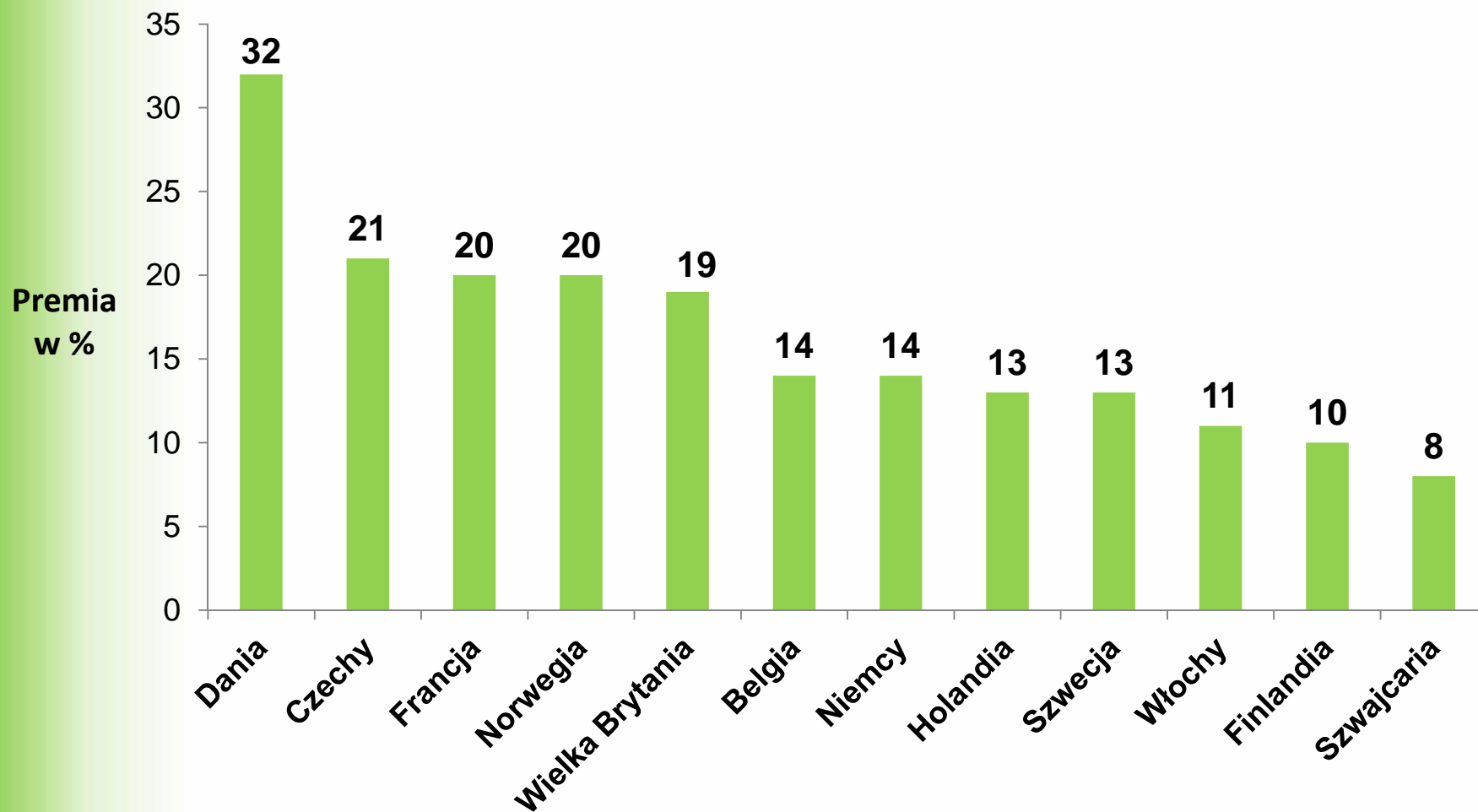
Źródło: *Facts and figures on organic agriculture in the European Union (2013)* oraz EUROSTAT.

Wydajność mleczna krów w gospodarstwach ekologicznych oraz odniesienie do wydajności krów w gospodarstwach konwencjonalnych

Źródło: Offermann, Nieberg (2000) *Economic Performance of Organic Farms in Europe* oraz dane Polskiego FADN.

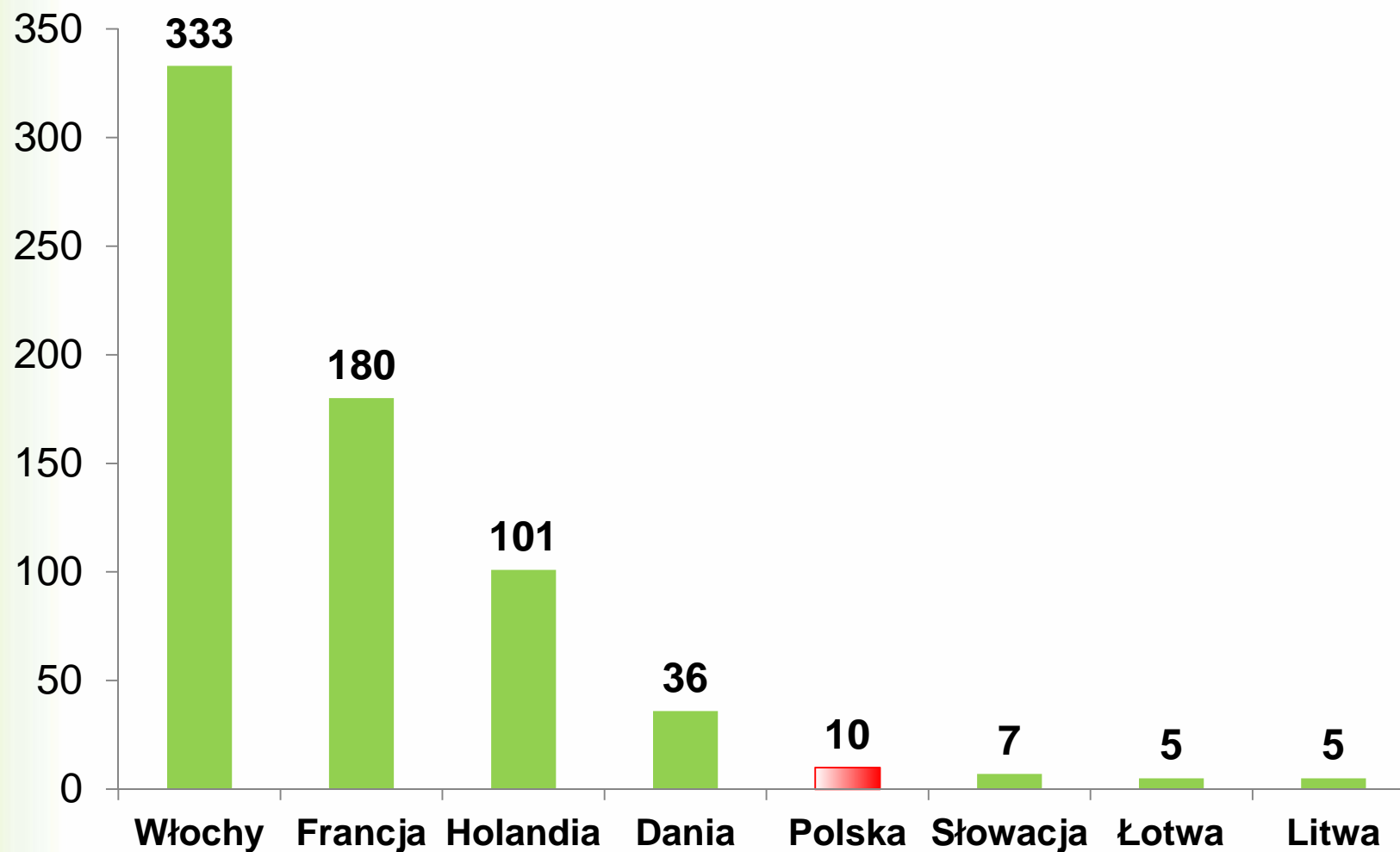
Premia cenowa za sprzedaż mleka ekologicznego *loco gospodarstwo* w porównaniu do cen sprzedaży mleka z gospodarstw konwencjonalnych (w %)

Źródło: Offermann, Nieberg (2000) *Economic Performance of Organic Farms in Europe*.

Liczba zarejestrowanych przetwórców mleka krowiego pochodzące z gospodarstw ekologicznych (2008 rok)

Źródło: dane EUROSTAT oraz obliczenia na podstawie danych GIJHARS.

Metodyka badań w systemie AGROKOSZTY (System Zbierania Danych o Produktach Rolniczych)

Dobór gospodarstw do badań

- gospodarstwa prowadzące równoległe rachunkowość rolną Polskiego FADN
- certyfikowane gospodarstwa ekologiczne
- celowy dobór gospodarstw rolnych
- badania powtarzane corocznie
- zgoda rolnika

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Metodyka badań w systemie AGROKOSZTY

Metodyka liczenia nadwyżki bezpośredniej [Augustyńska-Grzymek i in. 2000]

Wartość produkcji ogółem

mleko, cielęta po odsadzeniu od krowy oraz wybrakowane krowy mleczne

-

Koszty bezpośrednie ogółem

głównie: wymiana stada

pasze pochodzące z zewnątrz gospodarstwa

pasze własne z produktów potencjalnie towarowych

pasze własne z produktów nietowarowych

=

Nadwyżka bezpośrednia

-

Koszty pośrednie ogółem

Koszty pośrednie rzeczywiste (np. energia el., opał, paliwo, podatek rolny)

Amortyzacja (budynków i budowli, środków transportu, maszyn i urządzeń)

Koszt czynników zewnętrznych (praca najemna, czynsze dzierżawne, odsetki)

=

Dochód z działalności bez dopłat

+

Dopłaty do powierzchni paszowej

płatność uzupełniająca, płatność ekologiczna, płatność zwierzęca

=

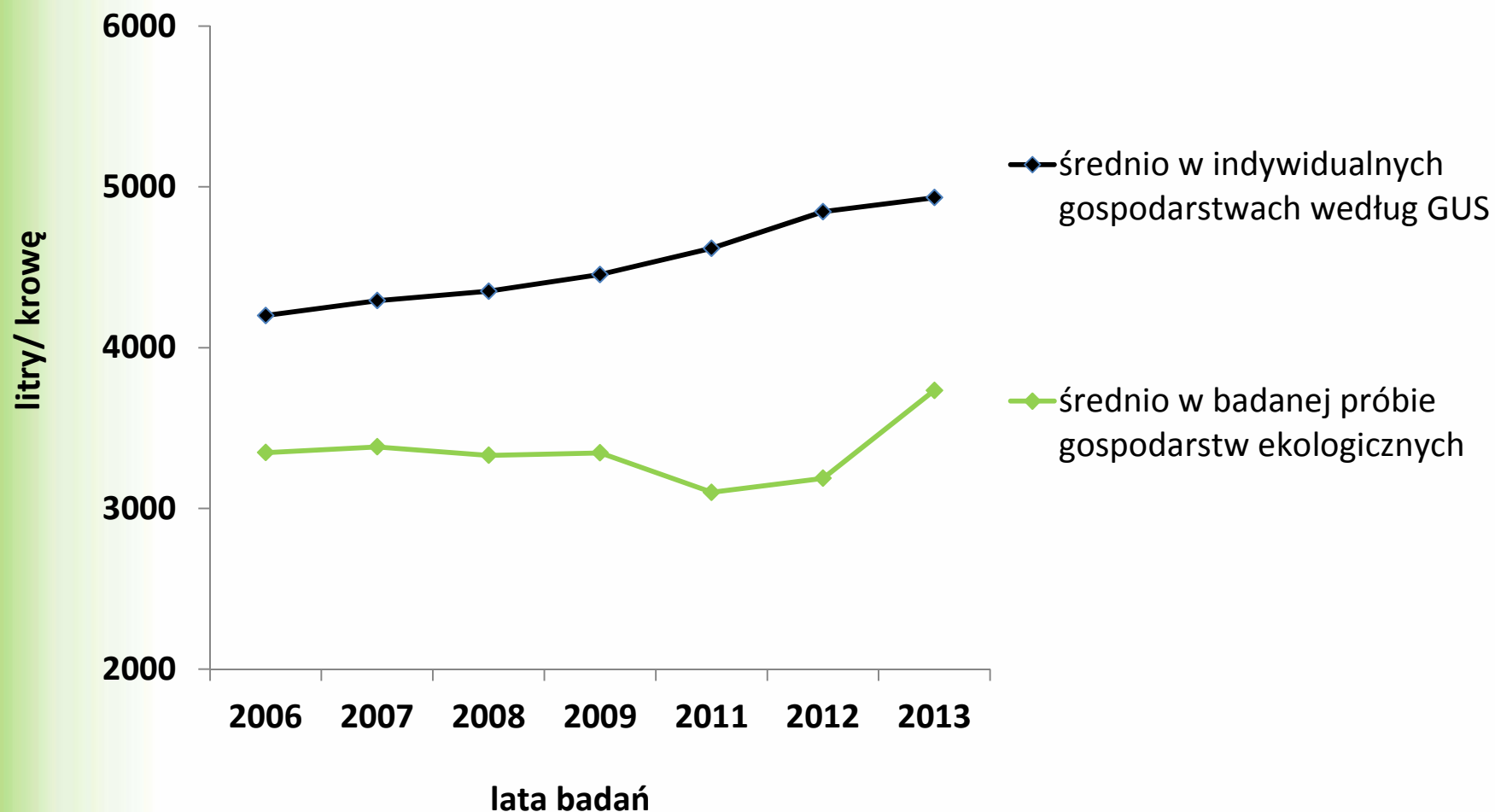
Dochód z działalności „krowy mleczne”

Gospodarstwa ekologiczne utrzymujące krowy mleczne w badaniach AGROKOSZTY

Wyszczególnienie	Średnio w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w latach						
	2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013
Liczba badanych gospodarstw	29	19	29	20	18	15	25
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	24,61	15,28	17,28	18,52	19,90	20,45	20,24
Udział trwałych użytków zielonych w UR [proc.]	68,0	47,5	48,5	62,0	50,5	56,2	35,5
Średnioroczny stan krów mlecznych [szt.]	6,6	5,8	6,5	8,9	9,4	10,1	9,0
Pow. paszowa zaangażowana na 1 krowę [ha]	0,77	0,93	1,01	1,03	0,94	0,87	0,97
Nakłady pracy ogółem na 1 krowę mleczną [godz.]	259,3	324,4	237,7	227,0	241,3	219,4	215,9
Udział wartości produkcji z działalności krowy mleczne w wartości produkcji ogółem [proc.]	35,9	39,3	36,2	45,6	47,6	47,9	58,8

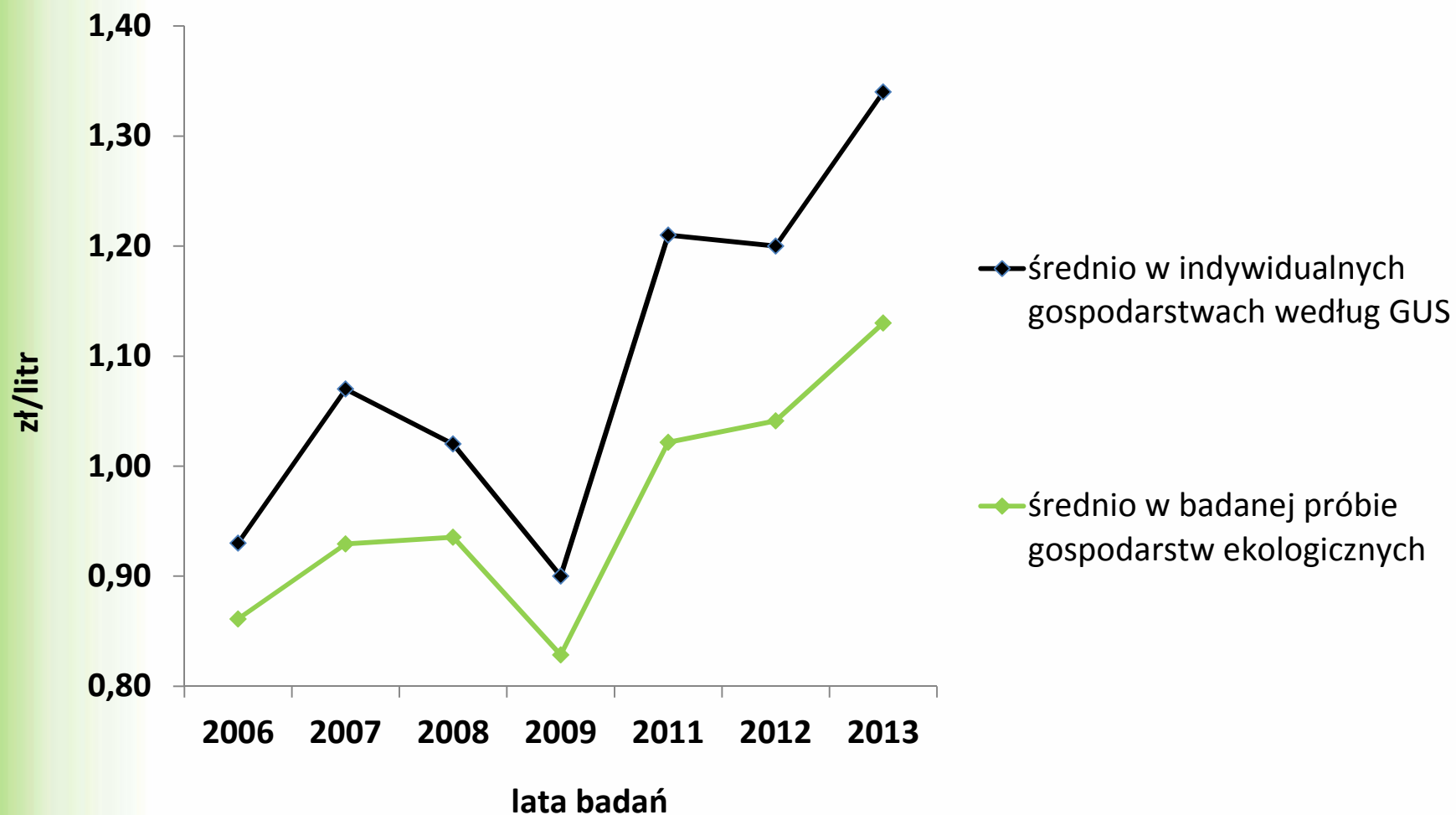
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Wydajność krów mlecznych średnio w gospodarstwach indywidualnych oraz w badanej próbie gospodarstw ekologicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i AGROKOSZTY.

Cena sprzedaży mleka średnio w gospodarstwach indywidualnych oraz w badanej próbie gospodarstw ekologicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i AGROKOSZTY.

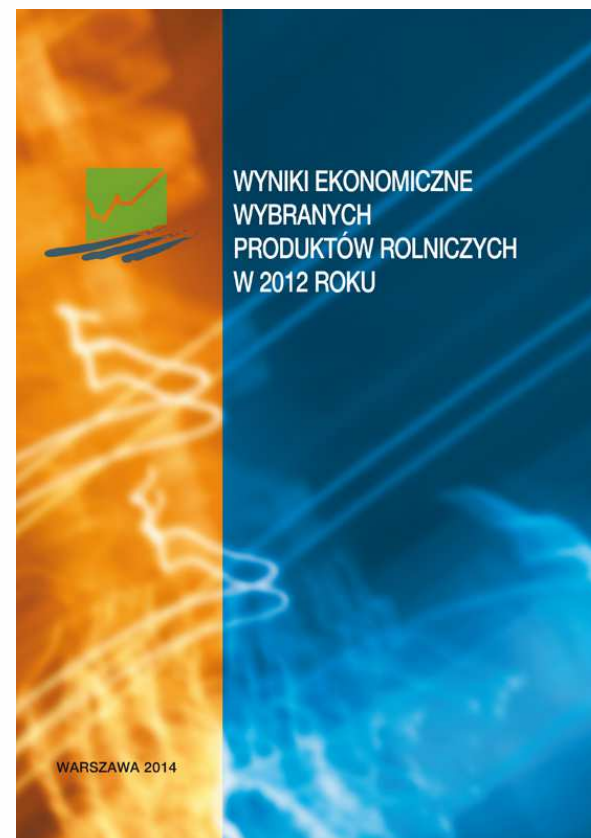
Wyniki ekonomiczne wybranych produktów rolniczych w 2012 roku.

Praca pod redakcją naukową dr inż. Aldony Skarżyńskiej.

IERiGŻ-PIB, Warszawa 2014

www.ierigz.waw.pl

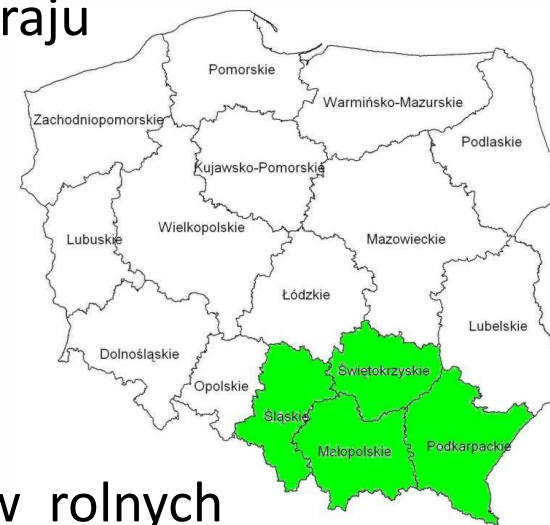
www.agrokoszty.pl

Produkcja mleka w gospodarstwach ekologicznych w regionie Małopolska i Pogórze (2009 rok)

Gospodarstwa indywidualne ogółem

- **13,6%** pogłowia krów mlecznych ogółem w kraju
- **11,1%** produkcji krajowej mleka

Gospodarstwa ekologiczne ogółem

- **34,3%** wszystkich ekologicznych producentów rolnych
- **51,9%** krajowej produkcji mleka ekologicznego
- **4** przedsiębiorstwa działające w branży „ekologiczne przetwórstwo mleka i wyrób serów”

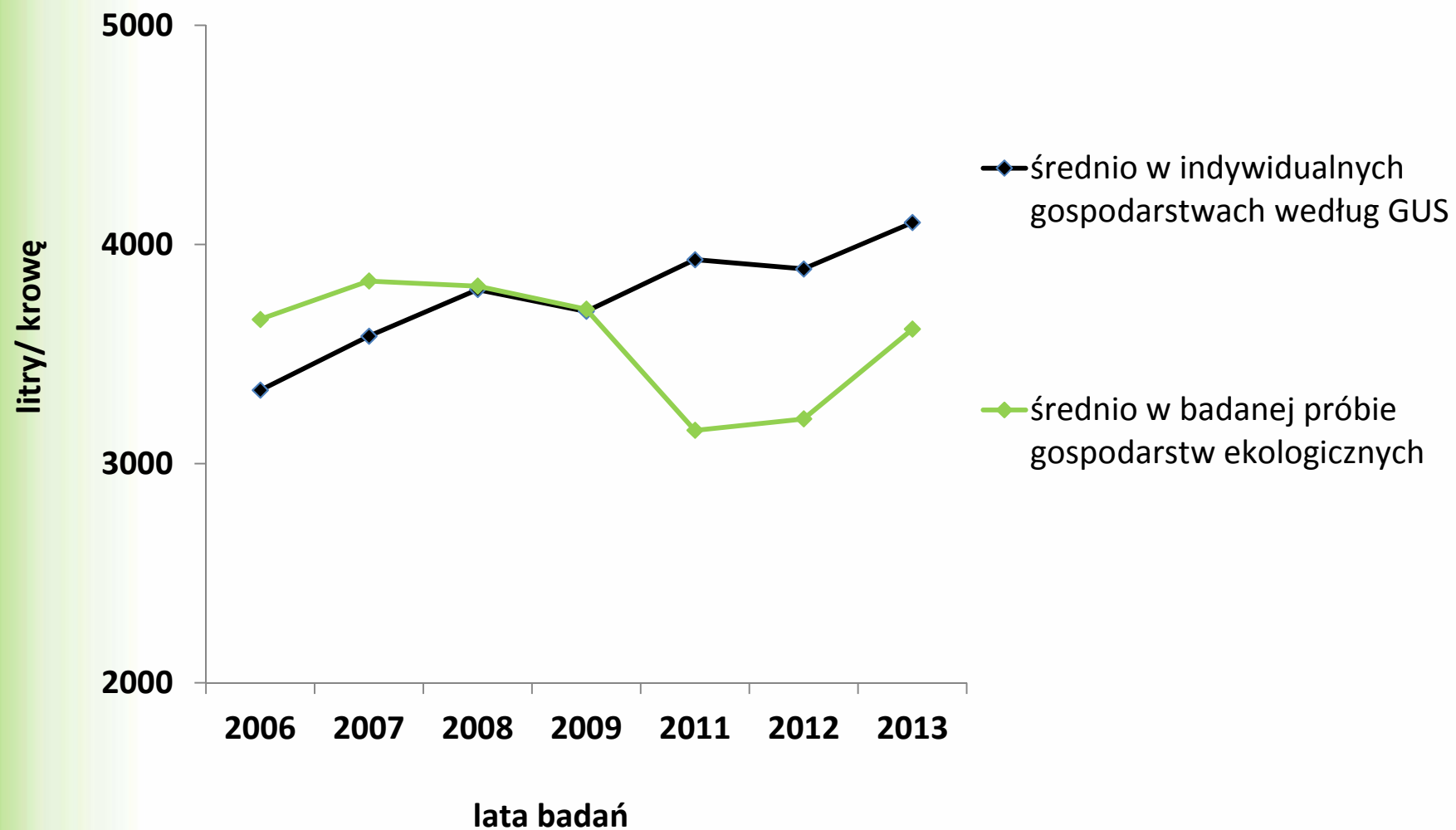

Gospodarstwa ekologiczne utrzymujące krowy mleczne w badaniach AGROKOSZTY w regionie Małopolska i Pogórze

Wyszczególnienie	Średnio w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze w latach						
	2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013
Liczba badanych gospodarstw	19	11	13	12	14	12	14
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	26,13	13,72	17,84	18,97	21,19	22,12	14,01
Udział trwałych użytków zielonych w UR [proc.]	74,1	51,8	58,5	71,2	56,0	59,5	51,3
Średnioroczny stan krów mlecznych [szt.]	6,5	6,1	7,9	9,3	10,2	11,1	7,2
Wskaźnik brakowania krów mlecznych [proc.]	12,8	11,5	12,2	12,4	12,5	11,7	12,2
Pow. paszowa zaangażowana na 1 krowę [ha]	0,77	81,00	1,11	1,15	0,97	0,90	0,81
Nakłady pracy ogółem na 1 krowę mleczną [godz.]	277,2	329,8	249,3	232,0	241,1	220,0	239,4
Udział wartości produkcji z działalności krowy mleczne w wartości produkcji ogółem [proc.]	37,4	47,2	53,9	54,6	50,0	50,6	55,7

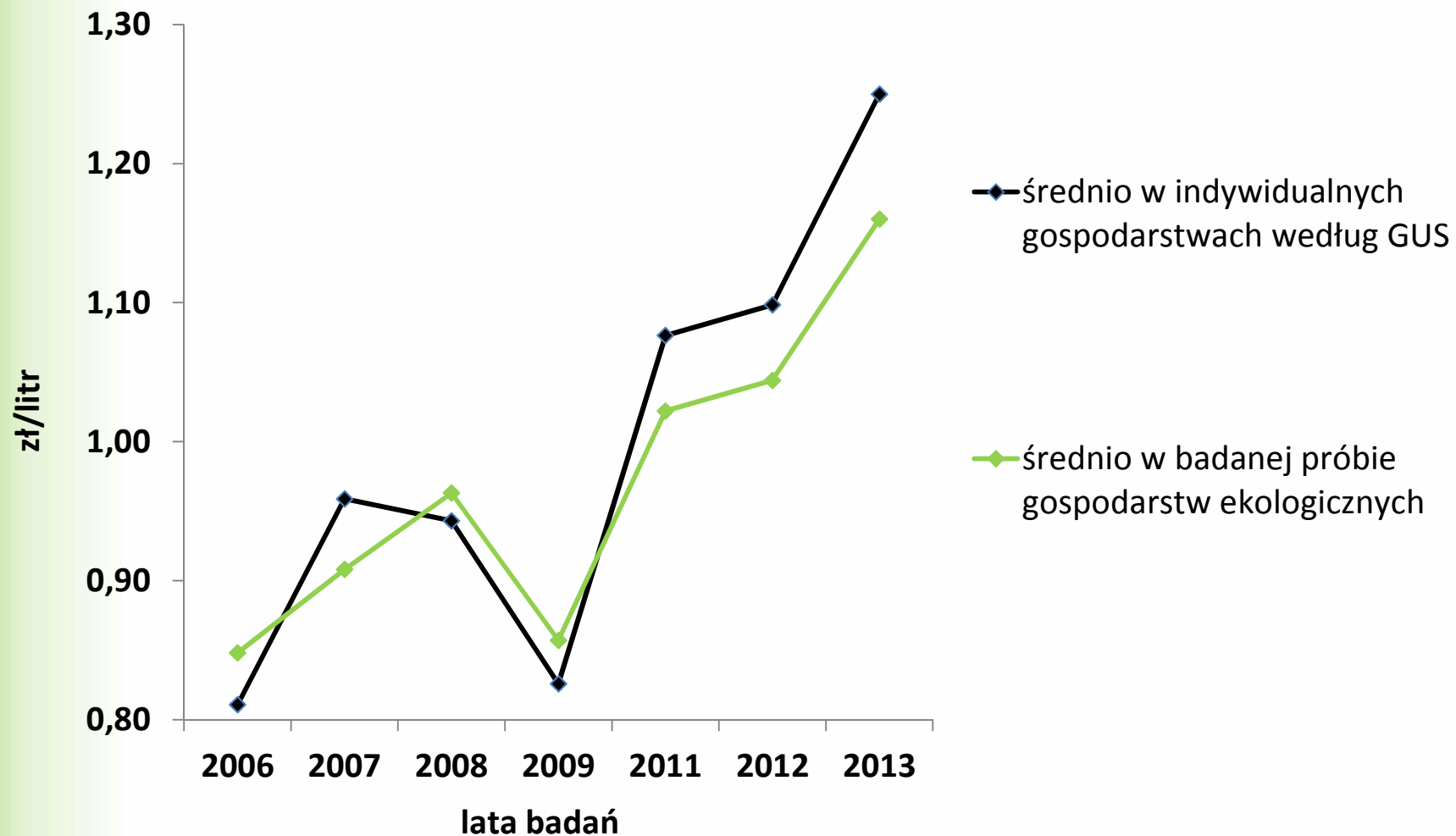
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Wydajność krów mlecznych w regionie Małopolska i Pogórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i AGROKOSZTY.

Cena sprzedaży mleka w regionie Małopolska i Pogórze

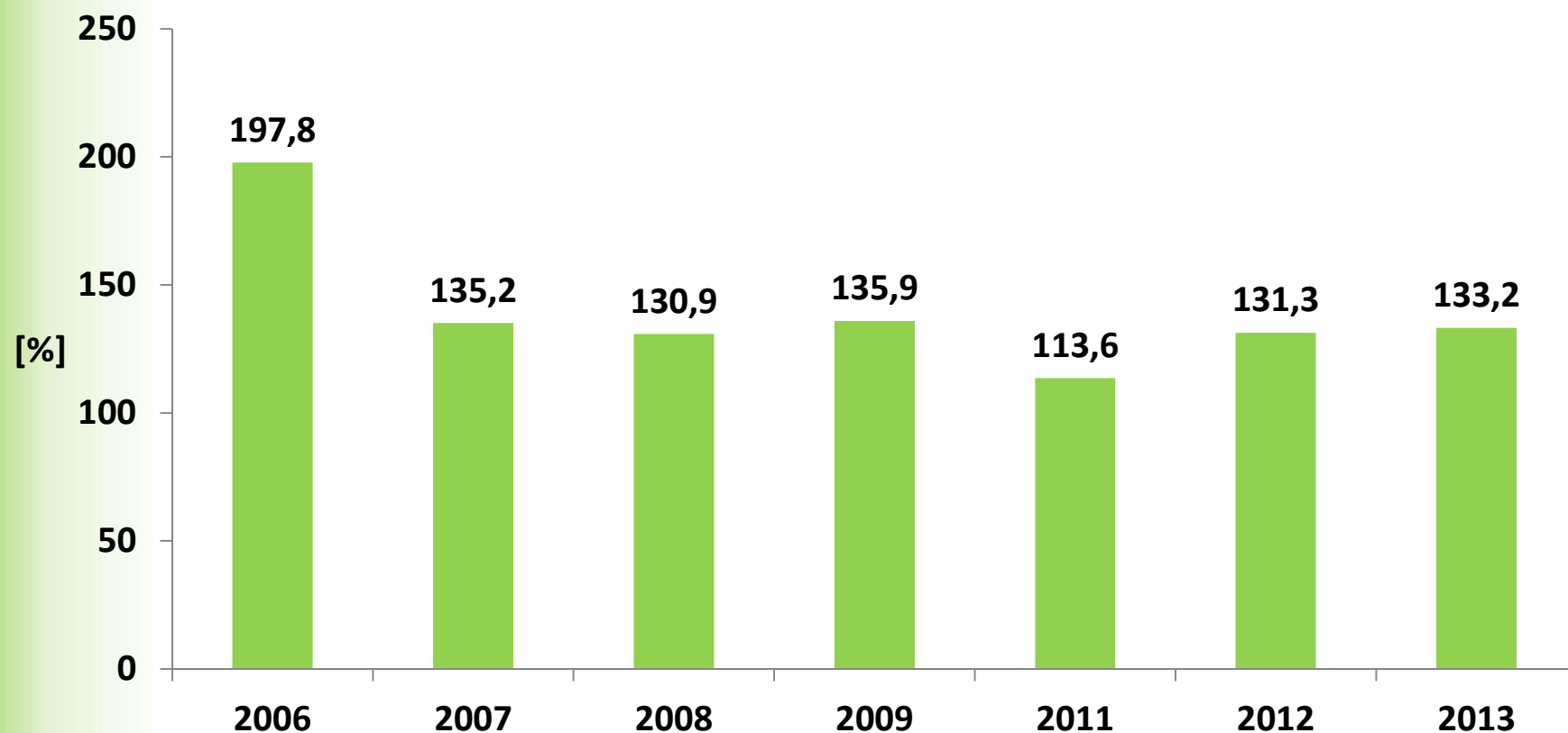
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i AGROKOSZTY.

Dochód z działalności krowy mleczne w badanych gospodarstwach ekologicznych w regionie Małopolska i Pogórze

Wyszczególnienie	Średnio w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze w latach							
	2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	
	na 1 krowę mleczną							
Wartość produkcji ogółem	[zł]	3992	4383	4474	4124	4171	4388	5304
Koszty ogółem	[zł]	2018	3243	3418	3034	3673	3341	3982
Dochód z działalności bez dopłat	[zł]	1974	1140	1056	1090	498	1047	1322
Dopłaty	[zł]	505	649	808	967	782	578	698
Dochód z działalności	[zł]	2479	1789	1864	2057	1280	1625	2020

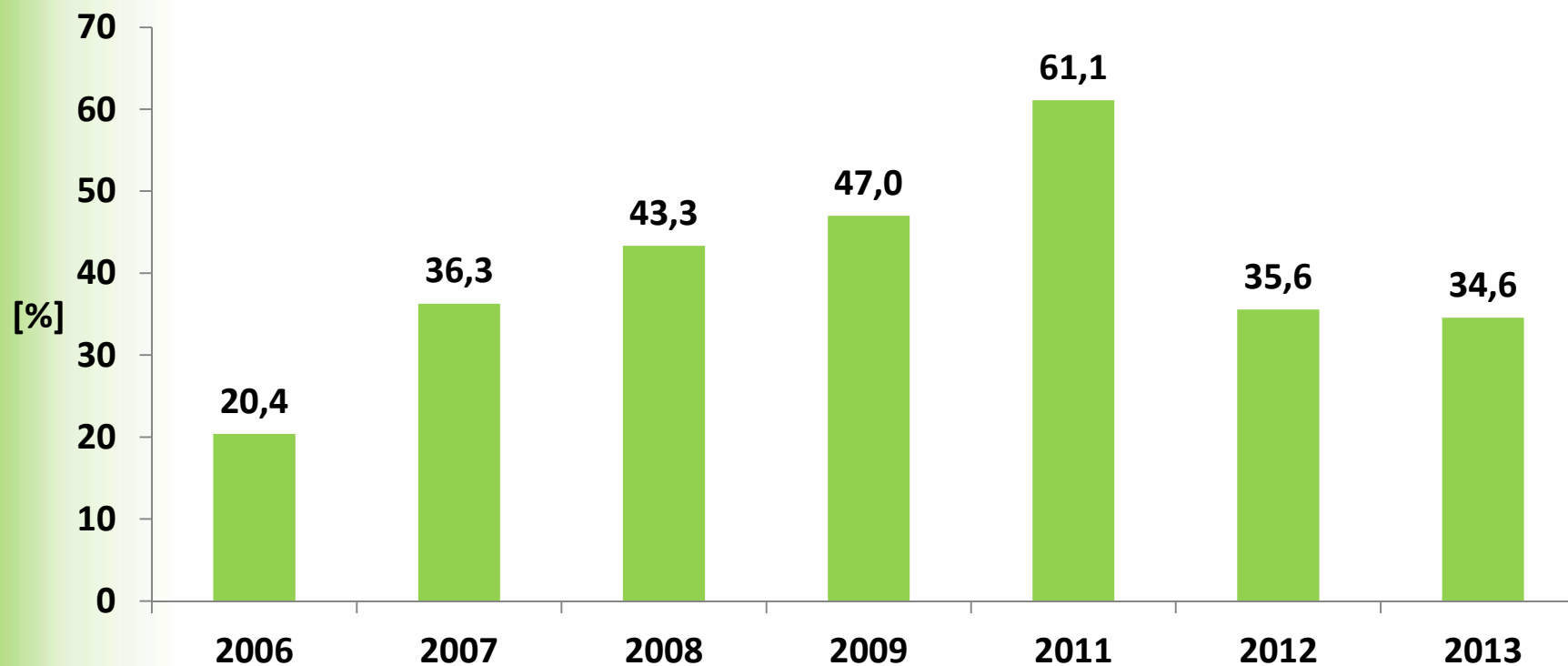
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Wskaźnik opłacalności produkcji mleka w badanych gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze

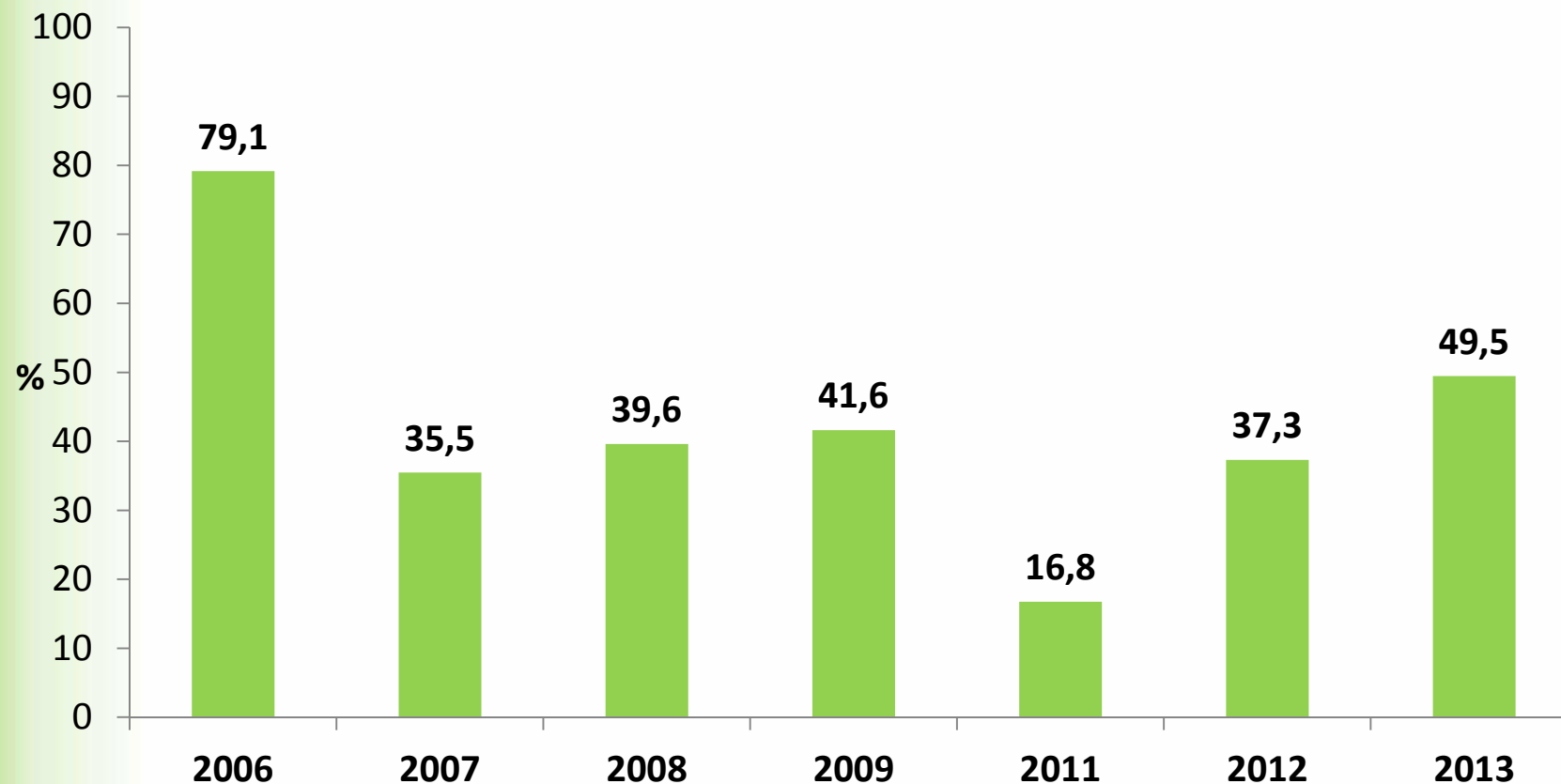
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Udział dopłat w dochodzie z działalności w badanych gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Stopień pokrycia nakładów pracy własnej w badanych gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Wybór gospodarstw do studium przypadku

- gospodarstwa w badaniach systemu AGROKOSZTY i Polski FADN w 2009 roku
- lokalizacja: region Małopolska i Pogórze
- udział wartości produkcji z działalności krowy mleczne $> 50\%$ wartości produkcji ogółem
- skala produkcji (średnioroczny stan krów mlecznych)
  - mała skala: gospodarstwo konwencjonalne K i ekologiczne E
  - duża skala: gospodarstwo konwencjonalne K1 i ekologiczne E1
- zgoda rolnika na publikowanie danych rachunkowych oraz wywiad telefoniczny

Charakterystyka paszy Polskiej czerwonej w produkcji mleka

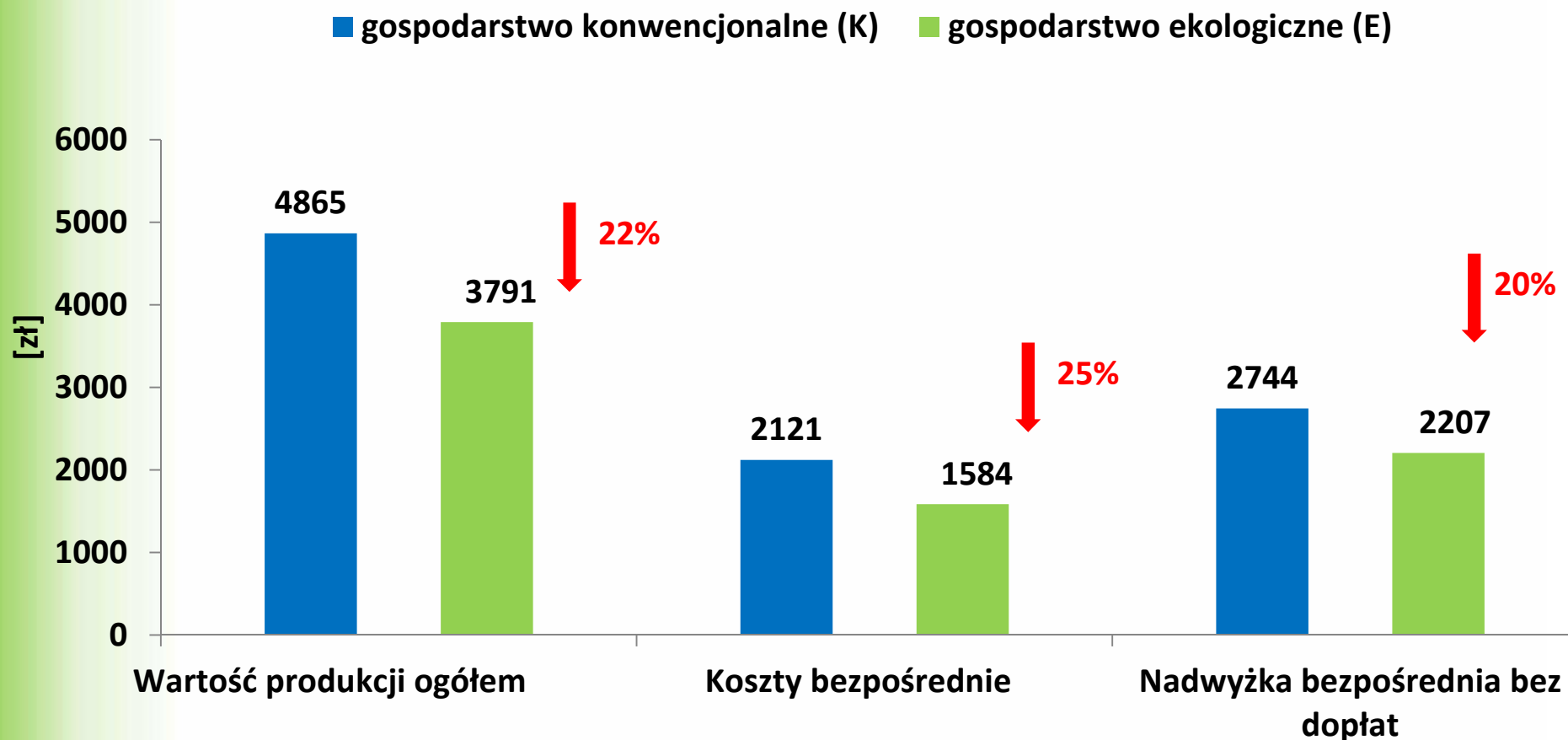
gospodarstwo konwencjonalne

gospodarstwo ekologiczne

Źródło: ~~opinie Marka i Barbara~~ na podstawie danych systemu AGROKOSZTY oraz wywiad bezpośredni.

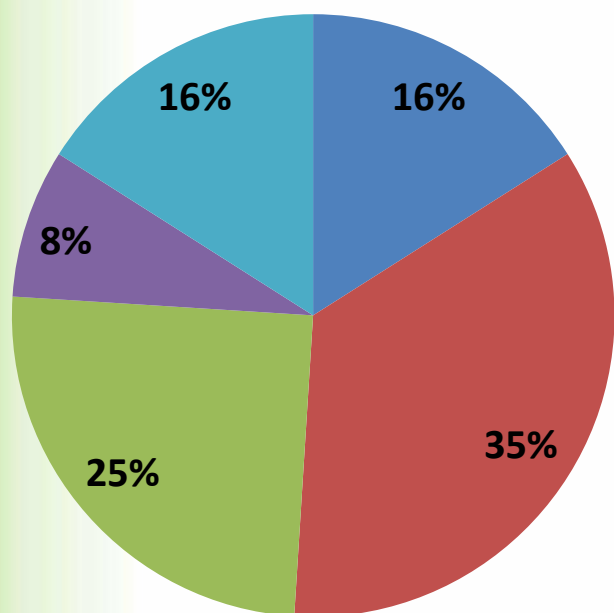
Nadwyżka bezpośrednia z działalności krowy mlecznej w gospodarstwie konwencjonalnym (K) i ekologicznym (E) w 2009 roku w przeliczeniu na 1 krowę mleczną

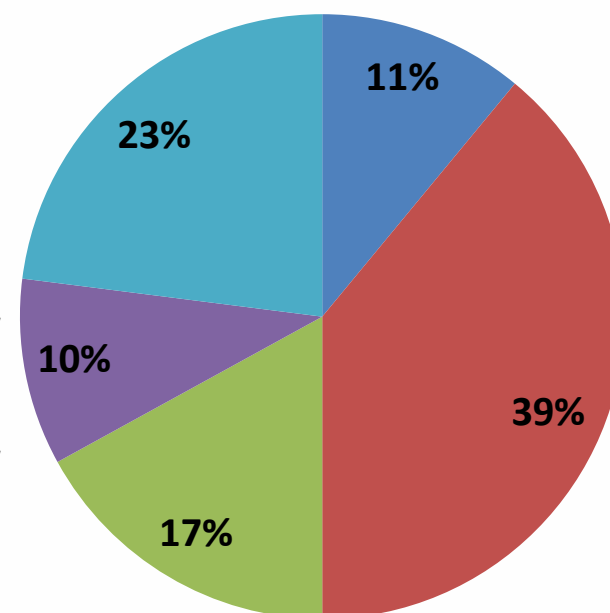
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Struktura kosztów bezpośrednich działalności krowy mlecznej w gospodarstwie konwencjonalnym (K) i ekologicznym (E) w 2009 roku w przeliczeniu na 1 krowę mleczną

gospodarstwo konwencjonalne (K)

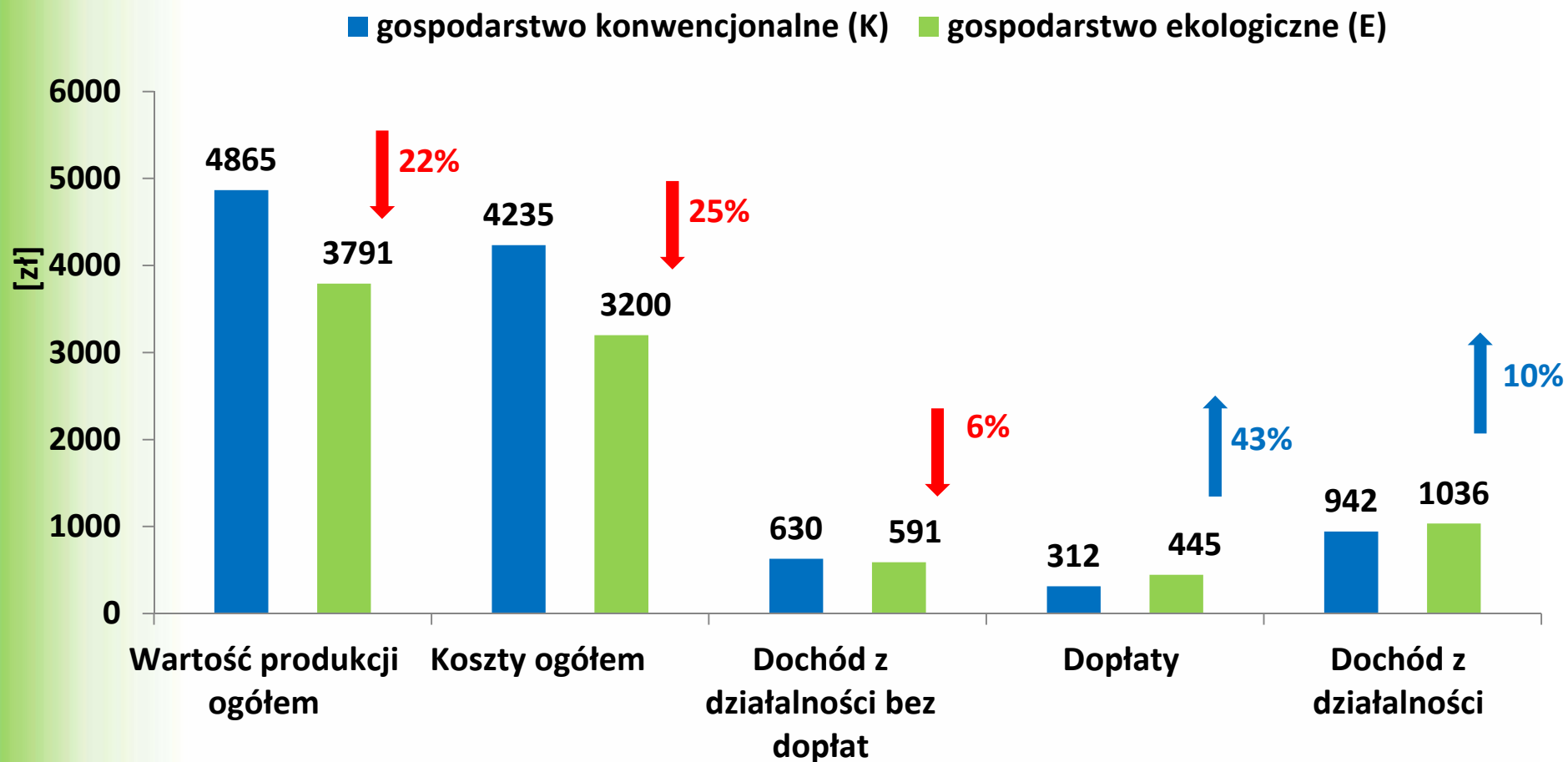
gospodarstwo ekologiczne (E)

- Wymiana stada
- Pasze pochodzące z zewnątrz gospodarstwa
- Pasze własne z produktów potencjalnie towarowych
- Pasze własne z produktów nietowarowych
- Pozostałe koszty bezpośrednie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Dochód z działalności krowy mleczne w gospodarstwie konwencjonalnym (K) i ekologicznym (E) w 2009 roku w przeliczeniu na 1 krowę mleczną

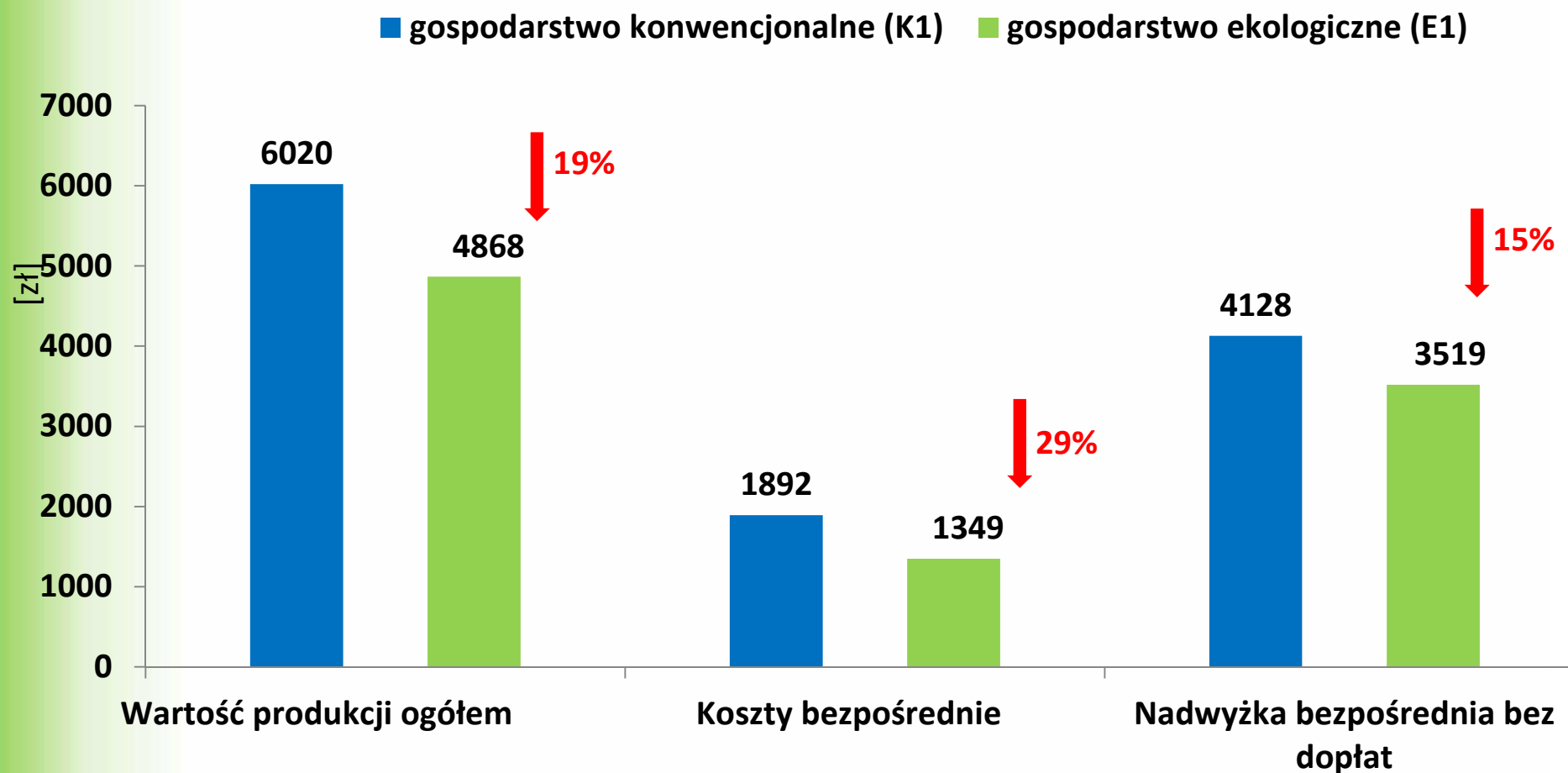
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Charakterystyka wybranych gospodarstw o dużej skali produkcji mleka

Wyszczególnienie		gospodarstwo konwencjonalne (K1)	gospodarstwo ekologiczne (E1)
Główne działalności produkcyjne		produkcja mleka	produkcja mleka
System utrzymania krów w oborze		wolnostanowiskowe	wolnostanowiskowe
System udoju		hala udojowa	hala udojowa
Powierzchnia użytków rolnych	[ha]	61,98	144,60
Udział trwałych użytków zielonych w UR	[%]	53,3	76,5
Powierzchnia paszowa	[ha / krowę]	0,58	0,94
Średnioroczny stan krów mlecznych	[szt.]	46	92
Lata użytkowania krów mlecznych	[lata]	6	8
wskaźnik brakowania krów mlecznych	[%]	17	13
Rasa krów		HF	Polska czerwona, HF
Wydajność mleczna krów	[litry/szt.]	5225	3847
Średnioroczna cena sprzedaży mleka	[zł/litr]	1,03	1,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

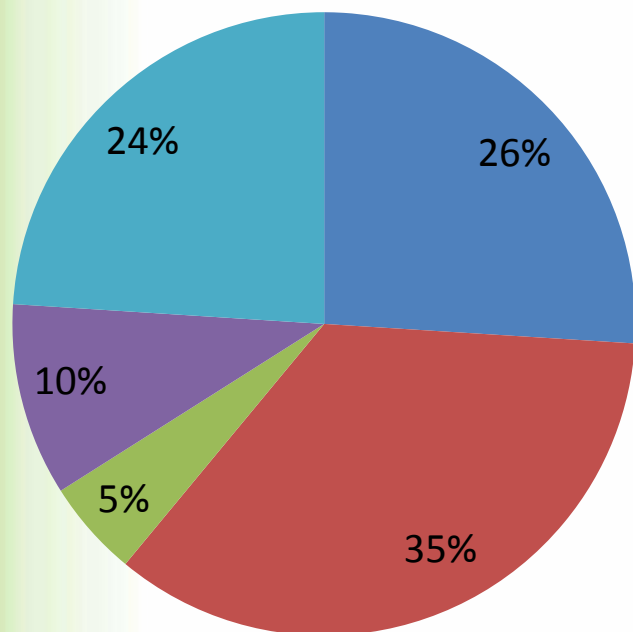
Nadwyżka bezpośrednia z działalności krowy mlecznej w gospodarstwie konwencjonalnym (K1) i ekologicznym (E1) w 2009 roku w przeliczeniu na 1 krowę mleczną

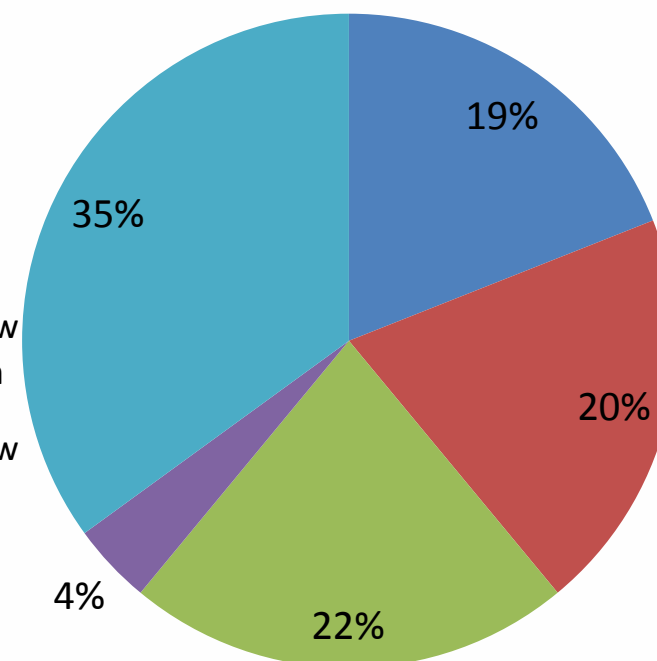
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Struktura kosztów bezpośrednich działalności krowy mlecznej w gospodarstwie konwencjonalnym (K1) i ekologicznym (E1) w 2009 roku w przeliczeniu na 1 krowę mleczną

gospodarstwo konwencjonalne (K1)

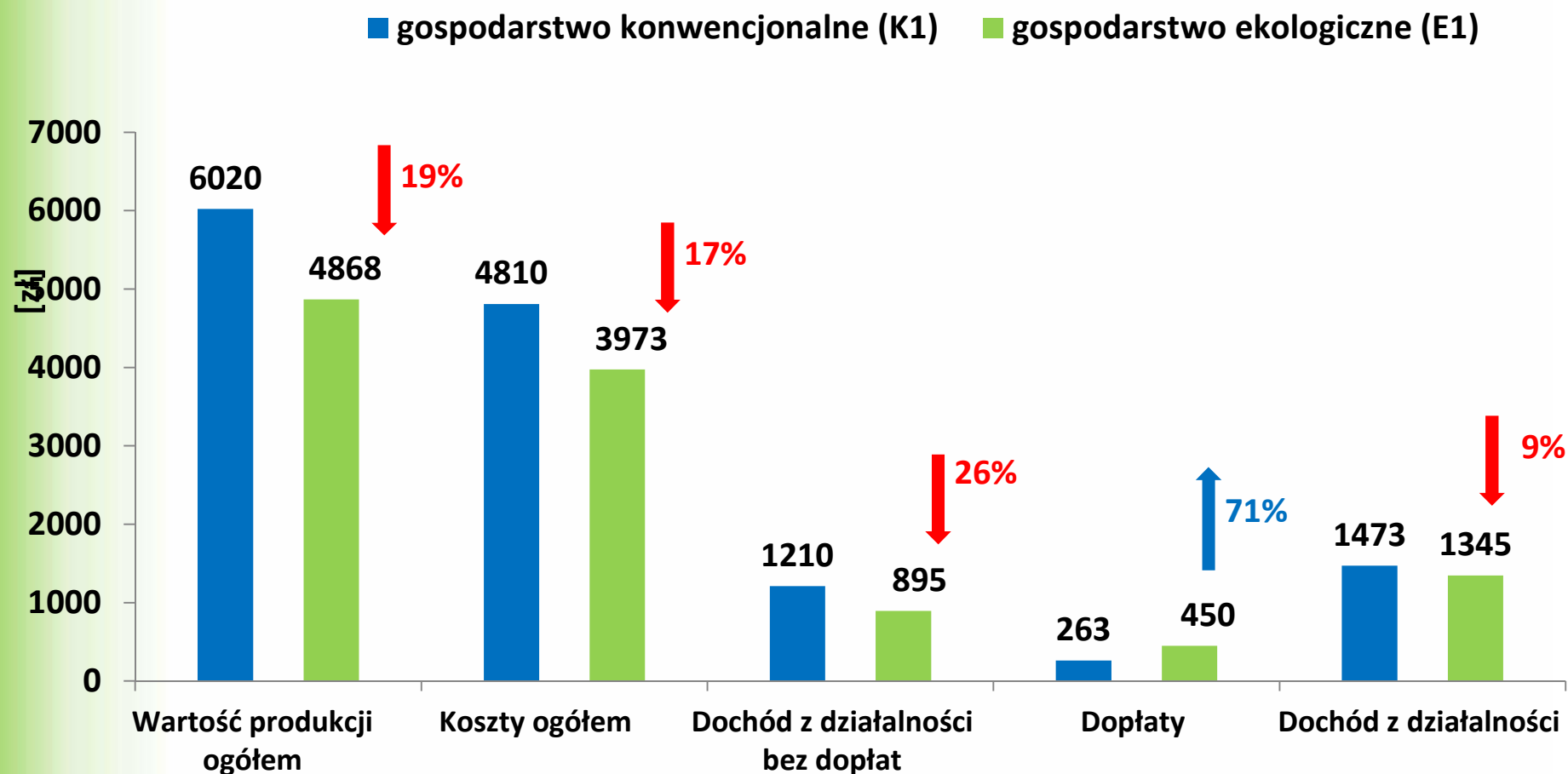
gospodarstwo ekologiczne (E1)

- Wymiana stada
- Pasze pochodzące z zewnątrz gospodarstwa
- Pasze własne z produktów potencjalnie towarowych
- Pasze własne z produktów nietowarowych
- Pozostałe koszty bezpośrednie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

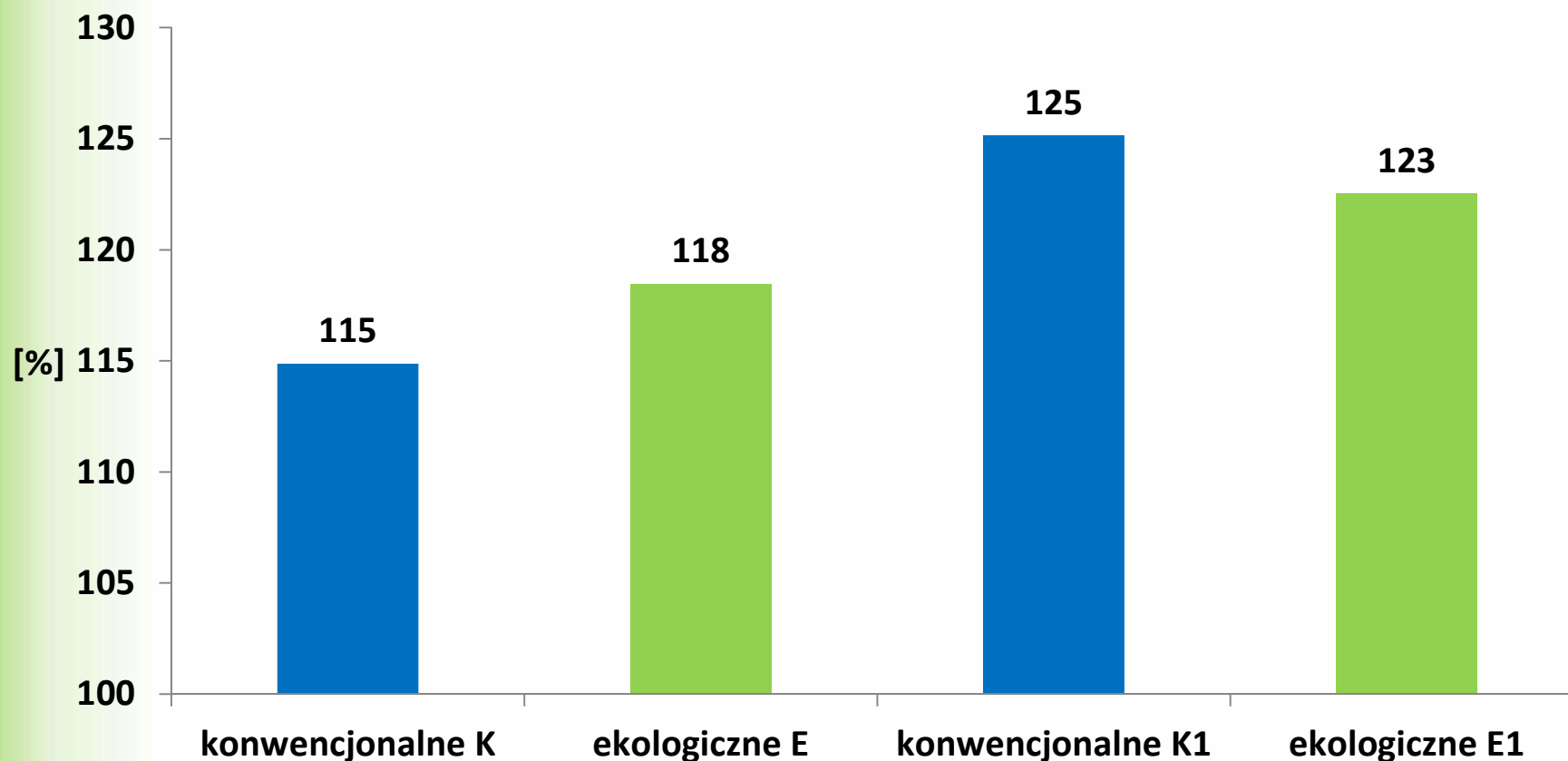
Dochód z działalności krowy mleczne w gospodarstwie konwencjonalnym (K1) i ekologicznym (E1) w 2009 roku w przeliczeniu na 1 krowę mleczną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

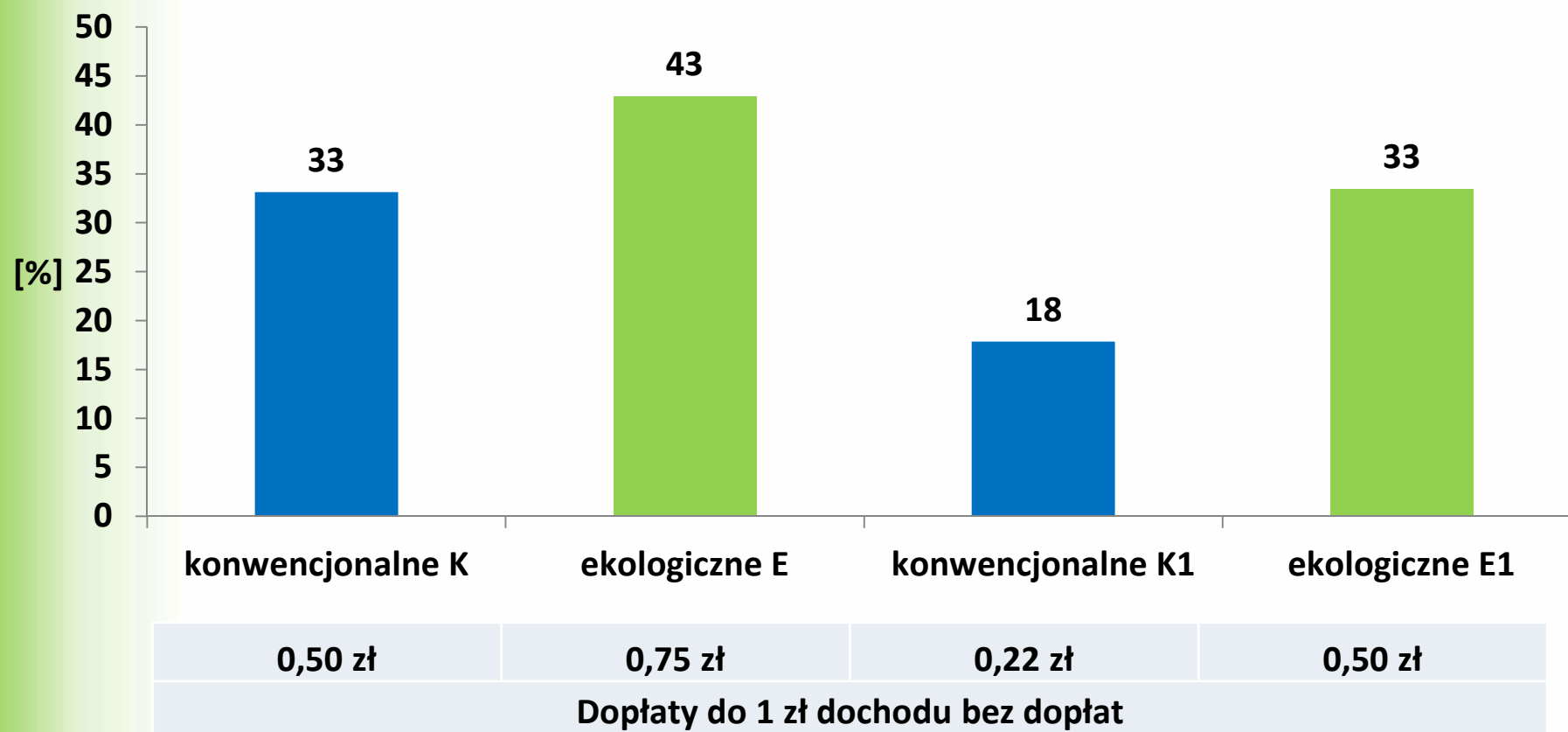

Wskaźnik opłacalności produkcji mleka w wybranych do studium przypadku gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze

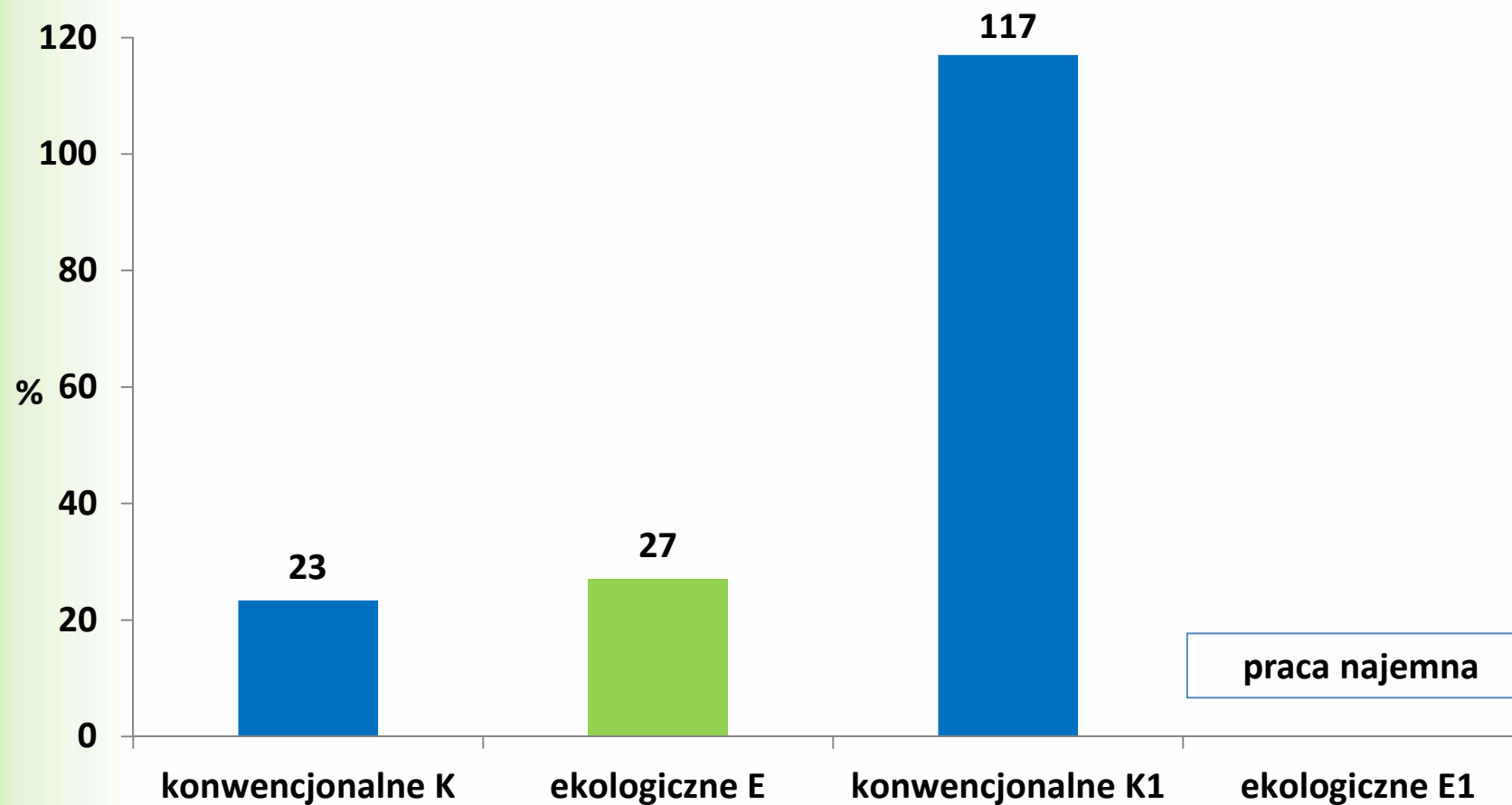
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Udział dopłat w dochodzie z działalności w wybranych do studium przypadku gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Stopień pokrycia nakładów pracy własnej w wybranych do studium przypadku gospodarstwach ekologicznych utrzymujących krowy mleczne w regionie Małopolska i Pogórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY

Podsumowanie

- Produkcja mleka w gospodarstwach ekologicznych w krajach UE jest uważane za produkcję niszową. Potwierdzają to dane statystyczne oraz produkcyjno-ekonomiczne, jednak dostępność i zakres tych informacji jest ograniczony. Informacje w środkach masowego przekazu wskazują na spore zainteresowanie konsumentów oraz rosnące obroty rynku produktów ekologicznych.
- Wyniki produkcyjno-ekonomiczne działalności krowy mlecznej w gospodarstwach ekologicznych nie mogą być utożsamiane z rezultatami ogółu gospodarstw ekologicznych wytwarzających mleko. Jednak mogą być punktem odniesienia do oceny sytuacji oraz tendencji zmian.
- Prowadzenie działalności krowy mlecznej w gospodarstwach ekologicznych pozwalała rolnikom na generowanie dochodów. Głównie za sprawą niskich kosztów produkcji (ogółem), pomimo wyraźnie słabszych niż przeciętnie w kraju wyników produkcyjnych (wydajność mleczna) oraz zazwyczaj niższych cen sprzedaży mleka.

Podsumowanie cd

- Poziom dochodu z działalności był podobny do uzyskiwanego w gospodarstwach konwencjonalnych, biorąc pod uwagę jednostki o podobnej liczbie utrzymywanych krów mlecznych (studium przypadku). W przypadku gospodarstw ekologicznych poziom kosztów był niższy, jednak wyniki produkcyjne były znacznie słabsze niż w opisywanych gospodarstwach konwencjonalnych.
- Dopłaty odgrywały większą rolę w uzyskanym dochodzie z działalności w gospodarstwach ekologicznych niż w konwencjonalnych. Dodatkowo gospodarstwa ekologiczne mogły korzystać z dopłat z programu ochrony zasobów genetycznych.
- Utrzymywanie krów mlecznych (szczególnie ras autochtonicznych) w gospodarstwach ekologicznych daje rolnikom możliwość spełnienia celu ekonomicznego czyli generowania dochodu z działalności. Z drugiej strony, pozwala na zachowanie bioróżnorodności gatunku, dlatego jest cennym elementem krajobrazowym i etnograficznym narodowej kultury rolniczej (cele środowiskowe i społeczne).

Podsumowanie cd

- Rolnictwo ekologiczne jest częścią „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020”. Następuje wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zmiana oczekiwań konsumentów w zakresie metod produkcji na korzyść ekstensywnych, przyjaznych środowisku i dobrostanowi zwierząt.
- Należy zachować proporcje między realizacją celów ekonomicznych i środowiskowych, które byłyby akceptowane zarówno przez producentów, jak i całe społeczeństwo czyli konsumentów i podatników [Ziętara 2000, Ziętara 2009, Zegar 2008, Zegar 2010, Runowski 2009].

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Dziękuję za uwagę

zekalo@ierigz.waw.pl

